

Tannhelse som menneskerett

Rundt 18 000 tannleger fra hele verden, mer enn 166 kursholdere og i overkant av 200 utstillere møttes på FDI's kongress de siste dagene i august, denne gangen i Istanbul. Et bredt sammensatt fagprogram, visjoner, resolusjoner og en gedigen utstillingsbazar gjorde kongressen vellykket for de fleste.

Et mulig unntak var den tyrkiske helseministeren som forsøkte å holde tale på åpningen. Salen eksploderte i roping, piping og klaping slik at det ikke var mulig å høre et ord av talen. Kongressen ble holdt nær Taksim-plassen i Istanbul, og dette var det eneste deltakerne merket til den politiske uroen i landet.

NTF har fremdeles sin mann i FDI's vitenskapelige komité og på talerstolen, Harry-Sam Selikowitz, med spesialområdet ikke-smittsomme sykdommer (non communicable diseases forkortet NCDs). Dette er et område som har fått stor oppmerksomhet over hele verden de siste par årene. En av flere viktige *policy statements* som ble vedtatt på årets kongress handlet om dette. Hele fem av dem ble revidert og godtatt på møtet. I tillegg kommer Istanbul-erklæringen.

De fem er:

- FDI policy statement on Non-communicable diseases
- FDI policy statement on Oral health and the Social Determinants of Health
- FDI policy statement on Oral Infection/Inflammation as a Risk Factor for Systemic Diseases
- FDI policy statement on Salivary Diagnostics
- FDI policy statement on Bisphenol-A in Dental Restorative and Preventive Materials
- Alle fem finnes på FDI's hjemmeside, www.wordental.org.

The Istanbul Declaration er underskrevet av presidentene i alle verdens tannlegeforeninger, presidenten i FDI og lederne av vitenskapskomiteen. Enkeltpersoner kan også tiltre erklæringen ved å gå inn på FDI's nettsted.

Istanbul-erklæringen

Presidenten i den tyrkiske tannlegeforeningen, prof.dr. Taner Yücel, åpnet kongressen med å understreke viktigheten av å se helse under ett.

– Tannleger og leger må samarbeide om å løse de store helseutfordringene i dagens verden. Tidligere besto de største utfordringene av fattigdom og smittsomme sykdommer, nå er den største utfordringen over hele verden de ikke-smittsomme sykdommene, deriblant orale sykdommer. Her må alle samarbeide, sa han

– The Istanbul declaration vil bli et dokument som alle tannleger kan referere til. Tannleger vil ikke bare ha ansvar for den orale og dentale helsen, men også for generelle helsesaker og for tidlig diagnostikk av enkelte sykdommer. Det må ikke glemmes at dårlig oral helse kan være forbundet med systemiske sykdommer, fra diabetes og

hjerte- karsykdommer til cancer, sa han videre.

Istanbul-deklarasjonen slår fast at oral helse er en fundamental menneskerett og en integrert del av generell helse og velvære. FDI oppfordrer alle til å støtte en utvidet rolle og ansvar for tannleger, i arbeidet for bedre generell helse i samfunnet.

Erklæringen er publisert på FDI's nettsted og her er det mulig for enkeltpersoner å tiltre den personlig. Den norske tannlegeforening oppfordrer medlemmene sine til å signere og dermed støtte FDI's viktige arbeid med å markere den orale helsens plass i det totale helsebildet, både internasjonalt og nasjonalt.

FDI Policy statement on non-communicable diseases

Ikke-smittsomme sykdommer (NCDs) er en epidemi som øker både i rike og

Vitenskapskomiteen er den viktigste komiteen i FDI. Her er, fra venstre, nestleder av vitenskapskomiteen og NTFs mann, Harry-Sam Selikowitz, presidenten i den tyrkiske tannlegeforening, professor Taner Yücel, det tyrkiske medlemmet av FDI's council, Nermin Yamalik, leder av vitenskapskomiteen, professor Lijian Jin og lederen av den tyrkiske tannlegeforeningen, dr. Hande Sar Sancakli.

i fattigere land. Sammen World Health Workers Organization. Seks millioner leger, tannleger, sykepleiere og fysioterapeuter – klarte FDI å få oral helse med i WHO's NCD-initiativ.

– NCDs er i dag den største enkeltårsaken til for tidlig død, og byrden av ikke-smittsomme sykdommer er stor både for enkeltpersoner og for stater, åpnet Harry-Sam Selikowitz sitt innlegg. Det er sammenhenger mellom systemiske sykdommer og ulike NCDs. Her må en bruke felles risikofaktor-tilnærmelsen. Tannlegen må i større grad inkluderes i det generelle folkehelsearbeid. Dette må bli en større del av tannlegens rolle.

FNs toppmøte om ikke-smittsomme sykdommer i 2011 og slo fast at «renal, oral and eye diseases pose a major health burden for many countries and

these diseases share common risk factors and can benefit from common responses to non-communicable diseases». FN oppfordret medlemslandene til å «adopt measures to ensure that oral health is incorporated as appropriate into policies for the integrated prevention and treatment of chronic non-communicable and communicable diseases»

Hvordan kan tannlegeprofesjonen delta? Ved forebygging, tidlig diagnose og kontroll. Tannleger møter en stor andel av befolkningen regelmessig og har mulighet til å bidra til å øke deres bevissthet rundt helse. Tannleger kan kombinere sine tiltak med annet helsepersonell i samarbeidsprosjekter.

Mange land i verden har ingen tannhelseorganisasjon eller -system. Her har WHO laget en global handlingsplan

for 2013–2020. Visjonen er: «A world free of the avoidable burden of non-communicable diseases»

Minamatakonsvensjonen

Minamatakonsvensjonen underskrives i Minamata i Japan i høst, og handler om utfasing av bruken av kvikksølv. Det vil legges restriksjoner på utvinning, bruk og salg av mineralet, noe som også rammer amalgam. Dette vil ha store konsekvenser for tannleger i de fleste land i verden bortsett fra Norge og Sverige, som allerede har forbudt bruken av kvikksølv i amalgam. Amalgam er imidlertid som eneste produkt gitt anledning til å «phase down» i stedet for å «phase out».

Konsvensjonen konsentrerer seg først og fremst om avfallproblematikken rundt kvikksølv:

- Det må settes nasjonale mål om å forhindre karies og forbedre helse, og ved dette minimalisere behovet for dental restaurasjon.

- En må promotere forskning og utvikling av kvalitets-kvikksølvfrie materialer for dental restaurering.

- Det må oppmuntres til miljømessig praksis i tannlegeklinikker for å redusere utslipp av kvikksølv og kvikksølvkomponenter til vann og jord.

Bisphenol-A

Policy statementet om Bisphenol-A fikk stor oppmerksomhet. Forskeren Gottfried Schmalz presenterte erklæringen sammen med en av deltakerne i det vitenskapelige rådet. Det er fremdeles usikkert hvordan Bisphenol-A påvirker mennesker, men det regnes som en hormonhemmer. Stoffet brukes ikke i dentale fyllingsmaterialer, men det kan forekomme rester i enkelte materialer etter produksjonsprosessen.

FDI vil holde de nasjonale organisasjoner orientert om ny forskning på området. Dette kan være et av temaene i raskest utvikling i den dentale verden, sa Schmalz. Det er ikke helt klart hvilke interesser som er representert, og det er mye en ikke vet om området. Men Bisphenol A kan gjerne bli det 21. århundres kvikksølv, avsluttet Schmalz.

Oral Health Atlas

FDIs orale helseatlas Oral Health Atlas skal revideres og forbedres. Dette er et godt redskap, men de innsamlede dataene klarer bare å gi et lite og overflatisk

Kongressalen.

Kongressenteret hvor arrangementet foregikk ligger på Taksimhøyden med utsikt over Bosporsstredet og det asiatiske kontinentet.

bilde av situasjonen rundt om i verden. Hvordan kan vi for eksempel forutsi hvilke behov vi vil ha om ti år, slik at vi kan tilpasse kapasiteten? Hva bør det undervises i i 2020? Hvor er de fremtidige vekstområdene og -markedene?

Mange spørsmål vill likevel forbli ubesvarte uten videre analyse.

World Oral Health Forum

Dette er et forum som er åpent for alle, og delegater fra flere land hadde planlagte eller spontane innlegg.

Den grønne tannklinikk

Costa Ricas delegat presenterte «The green dental clinic», et prosjekt som sertifiserer miljøvennlige tannklinikker. Dette er et initiativ fra Costa Ricanske tannleger for å bidra til en grønnere verden. Filosofien er at alle mennesker, alle land, også tannklinikker, må bli karbonnøytrale og miljøvennlige. Utdanningen bør inneholde opplæring og bevisstgjøring rundt miljøspørsmål. Alle klinikker må være ansvarlige for miljøet og for sitt eget karbonfotavtrykk. I mange land innebærer dette en bevissthet rundt vannkonsumpsjon i tillegg til avfallshåndtering.

En del av avgiften til sertifiseringen går inn i et fond for å bevare mangfoldet i Costa Ricas regnskoger, hvor flere av verdens utrydningstruede dyre- og fuglearter finnes.

Screening for kreft i munnhulen

I Irland har de etablert en oral cancerdag hvor alle tannleger på frivillig basis screener pasienter for oral cancer. Her har de forholdsvis gode resultater.

saga regnskap

TOVE BERGLIND TLF. 32 17 91 70

saga BHT

MARIT HOLLERUD TLF. 32 10 97 39

saga consult

SVEND HOLUM TLF. 48 17 40 04

MØT OSS PÅ NOR/DENTAL

DU FINNER OSS PÅ
STAND B05-16

2013

FÅ EN PRAT OM:

SALG AV PRAKSIS • AVTALER • HMS-OPPFØLGING • PERSONAL • SELSKAPSFORM
REGNSKAP • LØNNSOMHET • BEDRIFTSHELSETJENESTE • DRIFT • SKATT

Irland tilfører også fluor i drikkevann. Dette gjøres sør i Irland, men ikke i nord, og her er det signifikante forskjeller på kariesnivå mellom nord og syd. Diskusjon rundt fluorisering av drikkevann gjør at ordningen vil stoppe av politiske grunner.

Afrika

FDIs strategi for Afrika er ny av året. Den er et samarbeid mellom nasjonale tannlegeorganisasjoner i Afrika for å forbedre tannhelsetiltakene på dette kontinentet, som er plaget av orale sykdommer. Brazzaville-deklarasjonen i 2011 blir regnet for å være en milepæl for arbeidet med tannhelse i regionen. 15 år tidligere ble det holdt en konferanse om AIDS i Brazzaville, denne gangen var temaet ikke-smittsomme sykdommer eller NCDs. Dagens risiko-

faktorer er morgendagens sykdommer, og også i denne regionen gjelder det karies, overvekt og diabetes.

I Burkina-Faso arbeides det målrettet med et NCD-tema og de har et godt organisert helsevesen. Det er imidlertid altfor få tannleger og leger; en befolkning på 18 millioner har 85 tannleger og 70 private og offentlige helsesentre. Her dreier en del av arbeidet seg også å få bukt med sykdommen Noma, som blant annet angriper slimhinnene i munnen, en sykdom som nesten ikke forekommer på andre kontinenter. Landet arbeider for å integrere tannleger i helsevesenet generelt og arbeider med generell forebygging av ikke-smittsomme sykdommer.

En belgisk tannlege som nylig hadde flyttet til Kongo, kunne fortelle om to døde på fire måneder i Kinshasa av

tannbetennelser. Per i dag er det flere krigsherjede land sør for Sahara som ikke har tilgjengelige tannhelsetjenester for befolkningen.

Delegaten fra Somalia fortalte at han arbeider i et område hvor det ikke har vært tannlege på 20 år. Det er fem tannleger i Somalia totalt, det er ingen helsemyndigheter og ingen koordinerende organer. De dannet en tannlegeforening nå i høst.

Tannhelse står svakt i alle afrikanske land. FDI må støtte de nasjonale tannlegeforeningene i arbeidet med å legge press på myndighetene for at oral helse skal komme høyere opp på dagsordenen, med strategiplaner og utviklingsprogrammer, sa representanter fra både Marokko, Rwanda og Sør-Afrika.

Afghanistan ble akseptert som medlem av FDI i år, og den afghanske delegaten var med for første gang. (bildet øverst t.v.) Stemningen på utstillingen minner oss nordfra om en tyrkisk bazar. Her kan en prute på både nytt og brukt utstyr.

Stillehavsøyene

Representanten fra Fiji kunne fortelle at Samoa-øyene har verdens tyngste befolkning, og at fedme er et stort problem. Selv om befolkningen kunne ha dyrket all mat selv, kjøper de så og si alt ferdigprodusert på supermarkedet. De var en gang en befolkning med verdens hviteste tenner, nå har de svarte tenner hvis de har noen i det hele tatt. Her er turistindustrien og helsemyndighetene enige om at dette må forandres. Representanten hadde stor tro på samarbeid og strategisk markedsføring mot moteindustri, matindustripartnere, sosiale media, livsstilsnettverk og trendestttere. Det årlige Hibiscuskarnevalet har de siste årene hatt et NCD-tema.

Fra action-plan till action?

Irans delegat tok ordet og snakket om utfordringene i sin egen region: Hvem skal ta seg av forebyggingen? Vi trenger en offentlig-privat handlingsplan. Hvordan kommer vi fra action-plan til action? Privatpraktiserende tannleger er nødt til å tenke på bunnlinjen og den offentlige tannhelsetjenesten må konsentrere seg om de spesielle gruppene. Hvem skal ta seg av forebyggingen?

Fremtiden

Fremtidsprognosene dreide seg om fokus på forebygging, en aldrende befolkning i mange land som vil gi andre utfordringer enn i dag, og en sammenkopling av generell og oral helse.

Vi vil også antakeligvis få flere problemstillinger rundt restaureringsmaterialer, særlig når hele verden må belage seg på en ned- eller utfasing av amalgam, og alternative materialer også har sine problemstillinger. Vi vil derfor ganske sikkert se økende sikkerhetsanalyser rundt dentale materialer, fra både et helse- og et miljøperspektiv.

Verdens tannhelsedag

Noen raske tall: På verdens tannhelsedag den 20. mars 2013 hadde over 6 000 hadde sett «The Toothbrush Symphony» på YouTube. To millioner twitterbrukere leste #WOHD13. På Facebook har FDI's fanbase øket til over 155 000 brukere. Over 65 nyhetsinnslag med et totalt publikum på seks millioner mennesker. Nasdaq åpnet med WOHD-logo på Times Square. 36 nasjoner feiret dagen i 2013. Dette er et godt resultat, men her er det også store

muligheter for å få budskapet ut til et enda større publikum.

Vision 2020

Noe av det viktige i store deler av verden var initiativet Vision 2020, fra 2011 Denne skal være en veiviser og et kart for tannlegeprofesjonen og for en evidensbasert bærekraftig tannlegepraksis. Et viktig punkt i visjonen, er at tannlegen skal være lederen i tannhelseteamet. Tannlegen kan delegere, men ikke erstattes som leder.

LLL

På agendaen var også utviklingen i programmet Live.Learn.Laugh – LLL, et partnerskap med tannkremprodusenten Unilever som for tiden har tannhelseopplysningsprogrammer i 27 land, også i Tyrkia.

Nye samarbeidsland i år er Sør-Afrika, Myanmar, Nederland og Korea. Prosjektet er tilpasset lokale behov, men de har ett mål: å få folk til å pusse tennene to ganger om dagen med fluor-tannpasta. Bare dette kan forhindre mye lidelse og forbedre folks livskvalitet.

FDIs indre liv

FDI sliter fremdeles med ettervirkningen av de økonomiske problemene etter tidligere kongresser, blant annet i Brasil (2010) og Mexico (2011).

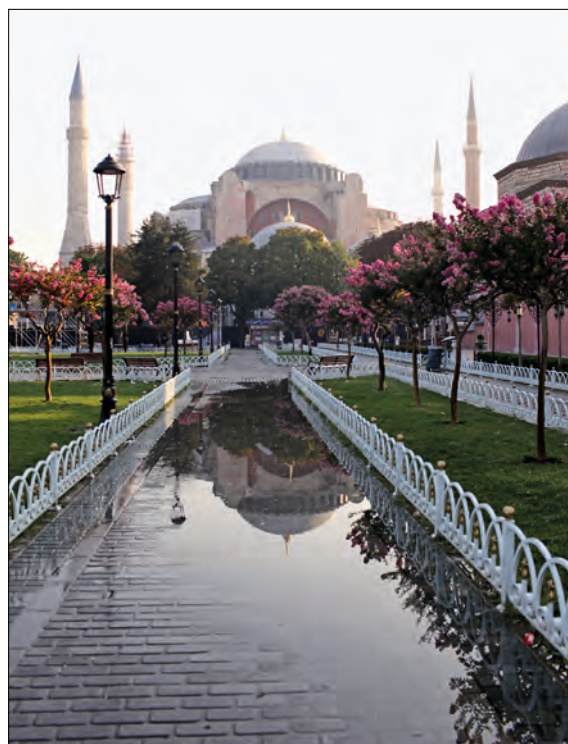
– Hvis en bruker sykehusanalogien er pasienten imidlertid ute av intensivavdelingen og har en god prognose, ifølge den avtroppende presidenten.

Årets kongress var den første som var arrangert etter franchise-modellen, hvor en nasjonal tannlegeforening står for det hele. Både arrangementsmessig og økonomisk virket dette å være en vellykket ordning. Det er også planlagt regionale møter etter denne modellen. For første gang siden 2007 har FDI et økonomisk overskudd.

Valg

– Hvis du vil gjøre en forandring i verden når det gjelder tannhelse, går veien gjennom FDI, sa den nye, kvinnelige presidenten Tin Chun Wong fra Hong Kong i sin tiltredelsestale. Som eksempel nevnte hun sesjonen for å diskutere Minamatakonvensjonen om kvikksølv og hvilke konsekvenser den vil ha for tannleger verden over.

Avtroppende president Orlando Monteiro de Silva fra Portugal sa i sin avskjedstale at dette hadde vært den

Hagia Sofia, en av Istanbuls mest kjente bygninger, var kirke i mange hundre år før den ble moské.

mest suksessrike kongressen siden 2000-tallet. Han fremhevet spesielt den amerikanske tannlegeforeningen, ADA, som en viktig støttespiller i å få organisasjonen på bena igjen. Også industrien ble takket for å ha gitt FDI viktige økonomiske bidrag.

Alt om valgene finnes for øvrig på www.fdiworldental.org

FDI-kongressen i 2014 og 2015

Neste år arrangeres kongressen i New Dehli. Det ble også vedtatt at Bangkok får kongressen i 2015.

Tekst og foto:
Kristin Aksnes

Dette er FDI

- FDI World Dental Federation ble etablert i Paris i 1900 som Fédération dentaire internationale og er en organisasjon for alle verdens tannleger. FDI har 156 medlemsorganisasjoner fra 140 land og territorier. De representerer nesten en og en halv million tannleger fra hele verden. Alle medlemmer av NTF eller andre nasjonale foreninger er automatisk medlemmer av FDI.

Neste års vertskap holder alltid en lunsj, og i 2014 holdes kongressen i New Dehli i India. Den påtroppende presidenten i FDI, Tin Chun Wong, holdt sin første tale til forsamlingen. Foto: Kristin Aksnes.

Fra Fagkonferansen

Det er alltid spennende å studere fagprogrammet på FDI-kongressene og å finne ut hvor mye det er påvirket av lokale og kulturelle forhold. Ved årets konferanse hadde den lokale arrangementskomiteen fått lov til å sette sitt preg på det faglige, men samtidig hadde de samlet mange kjente og internasjonalt anerkjente foredragsholdere som helt tydelig appellerte til deltakerne. Flere vil vi også kunne høre på vårt eget landsmøte. Selv om noen av salene

var svært store var det ikke mye ledige plasser under de dagene kongressen varte.

Norske tannleger stiller store krav både til det faglige og pedagogiske og de jeg snakket med hadde fått godt utbytte av deltakelsen. Tidligere bar nok fagkonferansen preg av at det skulle være en ære å få forelese og at det derfor var mer fokus på person enn innhold. Dette har tydelig endret seg og valg av emneområder var svært relevant sett fra et nordisk ståsted.

Det er sterkt internasjonalt fokus på forebyggende arbeid. Selv om sykdomsbildet i forhold til karies og periodontitt fortsatt viser store variasjoner, er det tydelig at de nasjonale myndigheter, selv i fattige land har endret strategier. For oss i de nordiske land er dette en selvfølge, men slik har det ikke vært i utviklingsland som mest har hatt fokus på reparativt arbeid. Utdanningsspørsmål ble diskutert og behovet for livslang læring og etterutdanning er svært sentralt. Et av målene til FDI er å bidra til å redusere bruken av amalgam internasjonalt, først og fremst gjennom en storstilt satsing på forebygging. Vi vet hvilke utfordringer dette medfører og hvilke krav til kompetanseheving som er nødvendig. Konferansen dekker de fleste fagområder, men fortsatt er det tydelig at periodontitt er en stor utfordring i mange asiatiske land. Gledelig var det at det ble referert til norske forskningsmiljøer med kjente navn som Lyngstadaas, Grytten, Fardal og Koldslund.

En populær sekvens er «Year in review» hvor flere forelesere belyser hva som har skjedd i løpet av foregående år innen sitt fagområde. Det var lite fokus på bleking og andre kosmetiske behandlingsformer, noe som underbygger at fagmiljøene som har satt sammen programmet er opptatt av oral helse og faktorer som kan påvirke sykdom.

Deltakelse på FDI gir inspirasjon og økt forståelse for internasjonale problemstillinger. Vi ser at selv om det er forskjellige perspektiver har vi alltid noe å lære både faglig og menneskelig.

Øyvind Asmyhr
urdanningssjef i NTF

Ut fra moskeen. Ved en av utgangene til den store bazaren i Istanbul. Foto: Kristin Aksnes.

Du kan tiltre
Istanbul-erklæringen ved
å gå in på FDI's nettsted
www.fdiworldental.org.